

20. CSASAG of Ukraine, f.1075, op.2, f.482.

21. CSASAG of Ukraine, f.1075, op.2, f.838.

SRIBNYAK Ihor, Doctor of Philosophy (Ph.D) at the Ukrainian Free University in Munich, Doctor of Historical Sciences, professor, Head of the Department of the World's History of the Faculty of History and Philosophy at Borys Grinchenko Kyiv University

e-mail: i.sribniak@kubg.edu.ua

CONDITIONS OF STAY AND CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF INTERNED UKRAINIAN SOLDIERS IN THE CAMP OF LANCUT, POLAND (JANUARY-AUGUST 1921) IN THE LIGHT OF ARCHIVAL DOCUMENTS

Abstract. Introduction. An important task of modern Ukrainian historical science is the holistic reconstruction of the circumstances of the capture and internment of Ukrainian soldiers who were in the camps of several European countries in 1914-1925.

Purpose. An objective reproduction of the conditions of stay and the specifics of conducting cultural and educational work at the Lancut camp in the first half of 1921, when the interned units and units of the UNR Army were stationed.

Results. The article analyzes the conditions of stay and the main manifestations of the cultural and educational activities of interned Ukrainian soldiers in the camp Lancut (Poland) in the first half of 1921. Based on the use of a wide range of archival sources, the author concluded that the camps of the wartime period were marked by significant difficulties due to their extreme crowding and biased attitudes towards the interned by the commandant of the camp. For a long time, the relations between the Ukrainian command and the Polish commandant's office were clearly conflicting, which was explained by the Distrust of Ukrainians of the commandant of the camp, and the inability of the commanders of certain parts to find compromise solutions. But already in the spring, the position of the Interned slowly normalized, although the Polish commandant's office continued to avoid meeting requests from the internment troops of the UNR.

Originality. With the advent of the first heat, the interned Ukrainian soldiers made every effort to restore their own cultural and educational life. This period was marked by the founding of a number of artistic, public and educational organizations, which positively influenced the moral spirit of warfare. In addition, studios in camp schools, attending various educational courses allowed everyone to refill their knowledge, which was extremely important in terms of emigration. A bright page of the camp life was the activity of the Ukrainian People's University founded in Lancut, whose activities filled the constructive meaning of the camp of the daily routine of a large number of interned, first of all officers.

Conclusion. Another important part of the life of the Interned was their participation in public life through various social and charitable organizations and circles. The attention of the interned was to help the children and women most affected by the difficult conditions of the camp isolation. However, it was not possible for the interned to develop their cultural and educational achievements, since in August 1921 the Polish authorities had resorted to the settlement of the mentioned camp and the displacement of its inhabitants to the camp of Stshalkovo.

Key words: interned, camp, officer, Lancut, commandant's office.

Одержано редакцією 27.04.2017

Прийнято до публікації 31.05.2017

УДК 94(477)+39:(092)+(477.4)«18/19»-058.232.6(045)

ПЛАТМІР Ярослав Леонідович,
аспірант кафедри історії України
Черкаського національного
університету імені Богдана
Хмельницького,
e-mail: metsepman91@gmail.com

ТВОРЧИСТЬ В. ВИННИЧЕНКА ЯК РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО УКРАЇНСЬКЕ СЕЛЯНСТВО НАДДНІПРЯНИЩИНИ РУБЕЖУ ХІХ–ХХ ст.

XIX століття – непростий час формування модерної української інтелігенції. Яскравим представником когорти української інтелігенції Наддніпрянищини був В. Винниченко – знаний інтелектуал, партійний та громадсько-політичний діяч. Для репрезентації інтелектуальних уяв-

лень В. Винниченка про українське селянство автор проаналізував його твори раннього періоду (1902–1908), в яких чи не найбільше з усієї спадщини письменника приділено уваги цій тематиці. У пропонованій статті синхронно вивчено роботи сучасників В. Винниченка та дослідників його творчого доробку – І. Франка, О. Грушевського, М. Зерова, І. Дзевєріна та ін., що дає змогу повніше з'ясувати сутність проблеми.

Ключові слова: інтелектуальні уявлення, інтелігенція, селянство, інтерпретація.

Постановка проблеми. Як окремий прошарок суспільства українська інтелігенція сформувалася в ХІХ столітті. Попри свою видиму нечисленність, їй судилося відіграти помітну роль у творенні суспільно-політичного та культурного життя, розгортанні національного поступу як такого. Умовою виникнення самої ж інтелігенції була модернізація, тобто малопомітна для сучасників, але достатньо стійка та послідовна руйнація традиційних устоїв аграрного суспільства. По суті тотальна зміна усталених соціальних та культурних структур означала також формування радикально нового погляду на життєвий побут, вірування, культуру переважної частини населення тодішньої України – селянства. Започаткований в умовах панування романтизму першої половини ХІХ ст., він отримав помітний імпульс у добу реалізму, не втратив свого значення і з формуванням засад модернізму другої половини ХІХ – початку ХХ століття.

Однією з визначних постатей в українському суспільно-політичному русі початку ХХ ст., справжнім інтелігентом, який серйозно цікавився долею селянства Наддніпрянщини, був Володимир Винниченко. Його літературні твори, як зазначав М. Коцюбинський (1909), «купували й читали» чи не найбільше. А геніальний І. Франко сказав так: «Серед млявої тонко-аристократичної та малосилої або ординарно шаблонної та безталанної генерації сучасних українських письменників раптом виринуло щось дуже, рішуче, мускулисте і повне темпераменту, щось таке, що не лізе в кишеню за словом, а сипле його потоками, що не сіє крізь сито, а валить валом як саме життя, всуміш, українське, московське, калічене й чисте, як срібло, що не знає меж своїй обсервації і границь своїй пластичній творчості» [1].

Цей «рішучий, мускулистий і повний темпераменту» літератор живився настроями бідняцько-батрацьких мас початку наростання революційних настроїв, водночас переймався відповідними прагненнями відомої частини української інтелігенції. Його твори чи не цілком були позбавлені романтичного (народницького) підходу, відтак відомої з ХІХ ст. ідеалізації народу. Винниченко оповідав так, аби бути доступним широкому колу читачів, по суті став одним із зачинателів відомої вже в советську добу форми агітаційних брошур. Утім, відразу вкажемо й на істотну відмінність: виявляючи революційну потенцію й безперспективність селян-бідняків, Винниченко кликав до них на допомогу не міський пролетаріат, який був зрусифікований і відірваний від села, а «революційну» інтелігенцію.

Мета. У пропонованій статті буде проведено дослідження творчого доробку В. Винниченка, зокрема його бачення та інтерпретацію українського селянства Наддніпрянщини рубежу ХІХ–ХХ ст., у такий спосіб репрезентовано конкретний «суб'єктивний досвід» значно ширшої наукової проблеми – українське селянство в еволюції тогочасних уявлень та трактувань українських інтелектуальних еліт. Інакше кажучи, у зв'язку з тим, що селянознавчі погляди та студії Винниченка системно й концептуально майже не з'ясовані, автор спробує зупинитися на них докладніше з урахуванням наступного: оскільки дослідники-літератори звертали увагу здебільшого на художню значущість творів періоду «малої прози» або раннього Винниченка, студії в історичному розрізі проблеми дотепер досить незначні, що перешкоджає творенню синтезованих історико-сцієнтичних знань про рецепцію (образи бачення) інтелектуалами Наддніпрянщини кінця ХІХ – початку ХХ ст. українського селянства.

Виклад основного матеріалу. Доречно зазначити, що проблематикою селянства у творчості В. Винниченка займалося чимало дослідників. Принагідно згадаємо напрацювання М. Зерова, І. Дзевєріна, І. Франка та ін.

На думку бібліографів, творчість В. Винниченка виразно ділиться на три періоди, як це наприкінці 1920-х рр. відзначав згаданий Микола Зеров (1890–1937). Перший охоплює шість років (1902–1908). У той час Винниченком було написано «соковиті побутові повісті... побудовані трохи на старосвітський лад, але свого часу свіжі і нові в українській прозі». Ці оповідання й повісті, за словами Зерова, «зліквідували народницько-умовний образ

села, показавши його розшарування та деформацію старого побуту, вони ввели в поле зору української повісті строкових робітників, економічних і заробітчан» [2, с. 9–10]. У такий спосіб М. Зеров наголосив на певному новаторстві в прозі, привнесеному Винниченком під впливом достатньо глибоких трансформаційних суспільних процесів, його оригінальному баченні «нового селянства».

Набагато раніше, у статті «Новини нашої літератури», художню творчість Винниченка детально проаналізував Іван Франко (1856–1916). Описуючи оповідання «Голота», автор статті звернув увагу на перехідний період від панщини до відносно вільного життя селян, наголосив на їхньому незavidному соціальному становищі в Російській імперії. Геніальний Каменяр відмічав: «Найбільше розміром і найбагатше виведеними в ньому типами оповідане «Голота», майстерна проба змальовання немов у перекрою важкої доби в життю нашого народу – переходу від спокійного хліборобського стану до повної пролетаризації. Тою перехідною добою являється ся служба в панськiм дворі. Винниченко малює нам з великою силою немов серце тої верстви – нутро «чорної кухні» при панській економії, немов оазис сірої барви між селом з його густою долею та рідкою поезією, і панським двором у блискучім освітленю. Тут бачимо наглядно, як ломаються давні моральні устої сільського життя, як простий сільський розум позбувається звільна всіх ілюзій і всі карти життя ставить на одно гасло – дбай про самого себе! З двора в злудному світлі пливе лиш запах розкоші і цинічної розпусти, а сільське життя для декого вже відійшло в мітольгю, а деякі, прим. Андрій, хоч ще ніби вважаються господарськими синами все таки мусять служити і заробляти в дворі і мов риба об лід бьются між занепадом села і широким шляхом у повний пролетарят. Із сього соціологічного погляду оповідане «Голота» одно з найглибших і найкращих у Винниченка» [3, с. 140–141].

Ми вдалися до розлогої цитати з кількох причин. По-перше, оповідання «Голота» найбільш якісно репрезентує пореформену тенденцію еволюції українського селянського світу від «спокою» (аграрного патріархального устрою) до «пролетаризації» (капіталізації, модернізації як украй складної, суперечливої та неоднозначної навіть у оцінках історичної пертурбації). По-друге, Винниченко запропонував, а Франко відчув і прокоментував глибинний (антропологічний) рівень епохальних змін. Так чи так, але маємо справу з поглядами, власне науковими підходами, які лише у другій половині ХХ-го, а часто вже в ХХІ-му ст. будуть концептуально поставлені провідною історичною наукою – культурна антропологія, мікроісторія, історія повсякдення. По-третє, якісно по-новому відчутна роль самої української інтелігенції в осмисленні модернізації українського села. З-поміж іншого звертаємо увагу на той цікавий аспект, що пролетаризацію селянства Франко виокремив і прокоментував як «важку добу в житті нашого народу». Тим самим, спираючись на доробок Винниченка, позбавив цей історичний процес відомого революційного оптимізму, що рішуче наближає нас до реалій села та, відповідно, інтелектуальної дійсності початку ХХ століття.

У свою чергу сучасник В. Винниченка, знаний дослідник його творчості Олександр Грушевський у статті «Остання книжка Вол. Винниченка» висвітлив взаємодію революційної інтелігенції з селянством у творах автора, зокрема його бачення та інтерпретацію суспільно-політичних рухів у контексті їхніх впливів на українське село. Він писав: «...Партійне життя в численних його проявах, в численних його представниках встає перед нами. Партійні збори, розклад доручень, виконання сих доручень, промови на мітингу, пропаганда на селі, несподівані пригоди, тюрма, перехід через кордон – все се намальовано тут живо, релефно... Тільки оповіданне «Записна книжка» написано ясно, безжурно; напів щаслива пригода, напів анекдот; решта малюнків витримані в поважних, часом журливих тонах...» [4, с. 295]. Очевидно, що змістивши акценти з селян на революціонерів, Грушевський по суті репрезентував урбанізаційну сторону вищезазначеної взаємодії, що й не дивно з огляду на тогочасні настрої в інтелектуальних колах Наддніпрянщини. Нам це дає підстави ствердитися в думці, що селянству все ж першочергово відводилася роль об'єкта ідеологічного впливу, власне певною мірою універсальний погляд-підхід, який невдовзі ефективно використають у своїй пропаганді та практичній політичній діяльності російські більшовики.

Не менш цікавий для нас погляд літератора Миколи Данька (1926–1993), який у статті «Вол. Винниченко. Проба літературознавчої характеристики» з перших рядків наголосив на колі інтересів автора, зокрема й докладному описі українського селянства: «Перше, що

мусить вразити уважного читача творів В. Винниченка, се незвичайно широкий круг життя української нації, охоплений творами автора. Сільський, городський робітник, інтелігент нової формації і т. ін. мають у В. В. своїх представників. З глибин пробудженого громадсько-політичного життя народу від перших страйків українського селянства автор переходить на широкий простір революційних хвиль доби 1905 року, і малює нам ряд характеристик нового українського громадянства [5, с. 52]. Саме М. Данько надав повну «картину інтересів» Винниченка. Серед іншого акцентував увагу на його ставленні до селян та їхніх описах. Довів, що В. Винниченко був «народолюбом» у сучасному, демократичному розумінні цього слова, зазвичай із прихильністю ставився до селянства, вважав його справжнім суб'єктом історії.

Дослідник і літературний критик Ігор Дзевєрін (1929–2001), предметно аналізуючи творчість Винниченка, наголошував на осмисленні автором проблеми соціальної нерівності на селі: «Мотиви осудження соціального зла на повен голос звучать у багатьох... оповіданнях і повістях В. Винниченка, напередодні та під час першої російської революції (а почасти і в наступні роки). Низка його творів про трагічне становище селянства, затисненого в лабетах експлуатації і безправ'я («Контрасти», «Голота», «Біля машини», «Хто ворог?», «На пристані», «Голод», «Кузь та Грицун» та ін.), також про побут і мораль ліберальствующого панства, інтелігенції «Уміркований та щирий», «Малорос-європеєць та ін. А в таких Винниченкових оповіданнях як «Роботи!», «Студент», «Зіна», представлені образи українських інтелігентів, котрі роблять усе, аби пробудити соціальну активність населення» [6, с. 11–12]. Зрозуміло, як людині «епохи соціалістичного реалізму», Дзевєріну складно було подолати залежність від пріоритету соціальної інтерпретації селянського буття, тому національні аспекти в його поглядах на творчий доробок Винниченка майже не простежуємо. На наш погляд, сам підвищений інтерес письменника до різних аспектів «революційного села» свідчив про пробудження щодо нього національної візії та відповідної інтерпретації.

Загалом дотримуватися поглядів на українське село крізь методологічні засади соціології (у советську добу – сумно відомий класовий підхід) є своєрідною стійкою традицією української та почасти зарубіжної гуманітаристики. Тож нічого дивуватися, що й більшість сучасних дослідників раз за разом вдаються до її послуг. У своєму дослідженні «Десакралізація образу українського селянства в творчості Володимира Винниченка» кандидат наук Тетяна Лопушан зазначає що «...твори, тематика яких пов'язана з життям українського села, посідають досить вагоме місце в літературному масиві його художніх текстів. Особливо виразно окреслюється своєрідність селянського середовища й окремих його представників в оповіданнях, де описуються заробітчани, селянські бунти Першої російської революції, голод і страждання знедолених селян на тлі суспільної байдужості, а то й одвертого знущання з них панства, урядовців, поліції» [7, с. 288–289].

Проте послідовно дотримуючись логіки поглядів Винниченка на село, Лопушан вказує, що на відміну від інших авторів у цього інтелектуала селянство «починає промовляти від свого імені, набуває голосу й сили». Торкаючись цієї надзвичайно складної теми, він майстерно руйнує сакралізований образ лагідного і непорочного народу-мученика. Натомість виважено й послідовно пропонує інший образ селянина: «грубий, русальний, потужний, не позбавлений моральних вад, але не абсолютно аморальний, мудрий й мислячий, живий і багатогранний» [7, с. 289]. У цілому Т. Лопушан аргументовано й послідовно доводить, що Винниченку притаманний новий, інакший аніж у його попередників образ селянства: воно певним чином трансформується з народу, який терпить, у народ, котрий готовий постати на боротьбу за кращу долю. Межі й параметри цієї боротьби потребують, на наш погляд, окремого ґрунтовного дослідження.

У контексті заявленої теми варті уваги також публіцистичні твори В. Винниченка та деякі спогади в «Щоденнику 1911–1920 рр.», де він приділив помітну увагу селянській тематиці. Зокрема, у цьому «Щоденнику...» Винниченко навів діалог зі старим хліборобом: «Дід розказував мені казку. Селянин-дід. – Ти каже, запускай за життя собі великі нігті. Бо на тім світі перед раєм перед дверима раю, є великий горб, та такий гладенький і слизкий, що ніяк на нього не видряпаєшся. У кого будуть великі нігті, той і видряпається» [8, с. 61].

Інтерес, на наш погляд, зовсім не випадковий. Адже він доповнений цілою низкою сюжетів, які засвідчують справді «українофільську» позицію В. Винниченка, яку він, зно-

ву ж таки, зображає на основі своїх розмислів про село: «Здалеку ллються довгі-довгі кінцеві ноти пісні, і мені сумно, солодко, тужно від них. Цей тихий вечір, свіжість, копиця сіна, внутрішній голос, що не змовкає, – усе мені говорить, що я на Україні. І не тільки на Україні. А от у цю хвилину на тій Україні, на якій я жив у 17–20 літ. Я в тому чудесному краї, повнім для мене загадок, страшно, болоче, солодко поетичнім, сповитім вінком пісень. Я з болем пригадую села над Дніпром, старовинні, затишні, де вулички, як коридорчики, а в коридорчиках пахне гноєм, коровами, коропом з городів, квітками від хат. У тих вуличках, у тих селах живуть поетичні люди, які співають, носять старовинну одягу і, патріархально-чисті, добродушні, чесні, всі говорять чистою українською мовою... Я розумію зараз, більше ніж коли-небудь сум і журбу українофілів, себто тих, що журяться винищенням національного одягу на селах, занепадом пісні, поезії. Вони журяться не так за тим, як за своїм старінням, за тим, що вже не так легко бачать поезію тепер, як у 20 літ...» [3, с. 68].

Як бачимо, інтерес Винниченка до села далеко не такий романтичний як може здаватися попервах. У своїх творах він досить різноманітно описав селян, зокрема й через символізм та портретну характеристику.

У новелі «Раб краси» Винниченко змалював образ селян через історичну портретну характеристику. Описуючи головних героїв, Василя і його дядька Софрона, письменник так почав свій твір: «Софрон був невеликий на зріст, жовтий і зморщений, як зів'яла груша, а Василь парубок був несміливий, дуже блідий на виду, соромливий і якийсь чудний» [6, с. 352]. Тобто вказав на нелегке життя селян, котрі перебуваючи на станції, хочуть заробити хоч якісь гроші; вони радше існують, аніж живуть.

В оповіданні «Голод» Винниченко показав трьох селян, які з відчаю намагалися вкрати зерно на залізниці. Потрапивши до рук жандарма та п'ятих офіцерів, люди змушені були задля розваги наглядачів битися за гроші (– На свободу пушу, дам по рублю на водку, дай ему в рыло. Слышите. Бей!...») [6, с. 425].

У творі «На пристані» автор переймається долею наймитів-заробітчан із села, котрі важкою працею здобувають собі на прожиття: «Хто вони? Хто сі засмажені потомлені люди в сих брудних сорочках, босі, в полатаній одяжині, з сими несмілими очима, які так жадно дивляться на гнилі ковбаси, на смердючу рибу? Хто сі люди, яких так обережно обминають ті чистенькі панки в легеньких капелюхах, наче бояться доторкнутись до їх запорошених сорочок і важких клунків? Хто вони? Се заробітчани. Се ті, котрих випихає із себе село, котрі більше не потрібні нікому» [6, с. 395].

У нарисі «Біля машини» В. Винниченко зображає сутичку селян-робітників та панів-наймачів. Увага спрямована на конфлікт між селянином Карпом та сільським економістом Гудзинським. Карпо виступає як голова бунту селян проти економіста, хитрого та жадібного: « – Що буде? Що? У тюрму посадять? Військо покличеш? Чорт вас бери! Кличте, бийте!.. Пропадаємо все одно з панської ласки. Гроші наші давай! Давай хоч те, що дає! Думаєте, не бачимо, на кого робимо? Не бачимо, що той, хто наших дівчат за п'ятка соромить на все село, живе з нашої праці. Не знаємо, що ми оцими руками заробили ті п'ятки, що він нам кидає!!! Годі! Чорта з два тепер! Давай гроші, що заробили! А потім давай по 80 копійок у день, то й робитимем. А не хочеш, шукай собі других дурнів... А ми вже порозумнішали» [6, с. 87].

В оповіданні «Салдатики» В. Винниченко зображає епізоди з селянських бунтів. Епізодичний матеріал взято з подій 1902 року. Зростаюче невдоволення і нетерпіння простого люду переростає у бажання піти проти пана й відібрати його добро. Автор зосереджує увагу на Явтухові, селянину, котрий у відповідальний момент стає ватажком, і, зрештою, гине від рук солдатів, покликаних на допомогу дідичем.

Поштовхом до початку бунту стало поширення серед людей прокламацій, чуток, у котрих ішлося про виступи селян проти поміщиків у навколишній окрузі. Після виголошеної Явтухом промови, селяни відчують себе нездоланною силою і грабують економію. У кінцевому підсумку, із прибуттям солдатів, Явтуху вдалося вмовити тих не стріляти, хоча сам він гине від рук офіцера: « – Полрота! Слушай-ай – заверещав несамовито офіцер. І, не пам'ятаючи себе, скомандував: – Пли! Червоні обличчя салдатів пожовтіли, рушниці задрижали в руках, але ніхто не вистрілив, тільки ззаду почулося: – Хай уперед мужик скаже! Офіцер мов збожеволів. Він з скаженим хрипом, бризкаючи піною, що ви-

ступала у кутках його уст, кинувсь до якогось солдата, щось захрипів до його, зашарпав за рушницю, потім круто повернувся, озирнувся, як застуканий звір, і, підскачівши до Явтуха, зо всього розмаху рубнув його шаблею...» [6, с. 416].

В оповіданні «Малорос-європеєць» В. Винниченко зображує певним чином свій життєвий досвід, коли йому доводилося заробляти на прожиття в панських маєтках. Втомлений репетитор, котрий приїхав у село Бідненьке, чинить опір огляду панського маєтку та статків. Пан Коростенко увесь час насторожений і вважає, що селяни прийдуть його «громити», хоча то буде всього-на-всього весільна депутація. Усе закінчується розстрілом... весілля: «Вмить в кімнату влетіла покоївка й, сплеснувши руками, закричала: Ой пане! Що ж ви робите! Це ж весілля йшло сюди! Ой боже ж мій, постріляли, побили!.. Вони до вас ішли по закону!.. Ох, рятуйте ж... рятуйте! То ж сестра моя оддається за Пилипа Босого... Матінко моя!.. Ой, рятуйте» [6, с. 455].

Оповіданням «Студент» автор намагається відобразити революційні події 1905 р. Головний герой концентрує свою увагу на написанні листівок, брошур для підняття національної свідомості серед селян, проведення роз'яснювальної роботи на місцях. В селі сталася пожежа і довірившись чуткам, розлючені люди впевнені, що в цьому винні студенти. Головного героя, який з'являється в натовпі, ловлять жандарми. Впавши у відчай, свою непричетність студент доводить пострілом у голову, цим самим показуючи жертовність революційній справі: «І всі заворошилися, але зараз же знов закам'яніли: чоловік підніс руку до виска. Підніс і зупинився. – Брешу? – хриплим шепотом промовив він. – Брешу? І раптом очі йому стали дикими, круглими, рука задрижала, потім застигла коло виска, здригнувся револьвер, і вмить вибух вистріл. Чоловік криво хитнув головою і сторчака упав лицем униз» [6, с. 472].

Висновки. Проведений аналіз засвідчує, що селянська тематика не зникла з уваги української інтелігенції наприкінці XIX – у перші роки-десятиліття XX століття. Радше навпаки, вона набула нових («революційних») властивостей.

Провідне місце серед тих, хто цікавився й відображав у своїй творчості світ українського селянства, був В. Винниченко – на сьогодні відомий громадсько-політичний діяч, революціонер, письменник, художник. У своїх творах він висвітлив не зромантизоване людською уявою селянське життя, а таке, яким бачив його сам у всій складності та непередбачуваності. Пріоритетно змалював по-суті трагічне становище сільської людності як заручника нових соціально-економічних умов, показав поступове її соціальне розшарування, також зрушення у свідомості людей, загальну деформацію існуючого побуту. Працюючи в царині літературної та епістолярної творчості, Винниченко торкнувся справді широкого спектру проблем, водночас із прихильністю поставився до селянської верстви, вважаючи її справжнім об'єктом історії.

Список використаної літератури

1. В. Винниченко – письменник, громадський діяч, керівник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wiki.kspu.kr.ua/index.php/В.Винниченко_–_письменник_громадський_діяч_керівник
2. Винниченко В. Від Єлисавета до Мужена (Дайджест-конспект життя і творчості за матеріалами досліджень В. Панченка, Г. Клочка, В. Марка, С. Михиди, О. Гольник, С. Присяжнюк та ін.). – Кіровоград : Поліграф-Сервіс, 2013. – 424 с.
3. Франко І. Новини нашої літератури / Іван Франко // Літературно-науковий вісник. – К. ; Л., 1907. – Книжка IV за квітень-червень. – С. 139–141.
4. Грушевський О. Остання книжка Вол. Винниченка / Олександр Грушевський // Літературно-науковий вісник. – К., 1910. – Книжка II за лютий. – С. 294–300.
5. Данько М. Вол. Винниченко. Проба літературної характеристики / Микола Данько // Літературно-науковий вісник. – К. ; Л., 1910. – Книжка VII за липень. – С. 52–70.
6. Винниченко В. Краса і сила / Авт. передм. І. Дзевєрін. – К. : Дніпро, 1989. – 752 с.
7. Лопушан Т. Десакралізація образу українського селянства в творчості Володимира Винниченка / Тетяна Лопушан // Восточнославянские языки и литературы в европейском контексте / Сб. науч. ст. под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2016. – С. 328–336.
8. Винниченко В. Щоденник в 2 т. – Т. 1 : 1911–1920 / Передм., вст. ст. і прим. Г. Костюка. – Едмонтон ; Нью-Йорк : Вид. Канадського Інституту Українських студій і Комісії УВАН у США для вивчення і публікації спадщини В. Винниченка, 1980. – 580 с.

References

1. *Vynnychenko, V.* - writer, public figure, leader. Retrieved from http://wiki.kspu.kr.ua/index.php/В.Винниченко_–_письменник_громадський_діяч_керівник (in Ukr.)

2. Vynnychenko, V. (2013). *From Elizabeth to Mougins (Digest synopsis of life and work on materials research Panchenko V., Clochek G., Mark V., Myhyda S., Golnyk O., Prysyzhnyk S. and others)*. Kirovograd (in Ukr.)
3. Franko, I. (1907). *Novyny nashoi literatury. Literaturno-naukovyi visnyk (News of our literature. Literary and scientific magazine)*, 4. 139-141. Kyiv, Lviv (in Ukr.)
4. Grushevskiy, O. (1910). *Ostannya knyzhka Vol. Vynnychenka. Literaturno-naukovyi visnyk (Literary and scientific magazine)*, 2, 294-300. Kyiv (in Ukr.)
5. Danko, M. (1910). *V. Vol. Vynnychenko. Test literary characteristics. Literaturno-naukovyi visnyk (Literary and scientific magazine)*. 7, 52-70. Kyiv, Lviv (in Ukr.)
6. Vynnychenko, V. (1989). *Beauty and power*. Kyiv (in Ukr.)
7. Lopushan, T. (2016). *Desacred image of the Ukrainian peasantry in works of Volodymyr Vynnychenko*. In E. E. Ivanov (Ed.). *Eastern Slavic languages and literature in European context*. 328-336, Mogylov (in Belar.)
8. Vynnychenko, V. (1980). In G. Kostyuk (Ed.). *Diary in two volumes: Volume I: 1911-1920*, Edmonton (in Can.)

PLATMIR Yaroslav, PhD student, Department of History of Ukraine, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

e-mail: metsepman91@gmail.com

V. VYNNYCHENKO'S WORKS AS REPRESENTATION OF INTELLECTUAL IDEAS ABOUT UKRAINIAN PEASANTRY FROM NADDNIPRIANSCHYNA AT THE TURN OF THE XIX-XX CENTURIES

Abstract. Introduction. *The 19th century was a challenging time for the establishment of a modern Ukrainian intelligentsia. Despite its low numerosity, it was bound to play an important role in the formation of the ethnic (national) culture, created credible approaches to the understanding of peasantry, development of unique social and political ideas. V. Vynnychenko was an extraordinary representative of Ukrainian intellectual cohort of Naddniprianschyna region, known as an intelligent person as well as a remarkable party representative, public and political figure.*

Purpose. *In order to represent V. Vynnychenko's intellectual understanding of the Ukrainian peasantry, the researcher analysed his early works within a period from 1902 to 1908, when almost all of the writer's inheritance was dedicated to this subject. In this particular article works of V. Vynnychenko's contemporaries such as I. Franko, O. Hrushevskiy, M. Zerov, I. Dzeverin and others were also reviewed that allows a deeper understanding of the essence of a problem.*

Results. *It is worth mentioning that previous researchers of V. Vynnychenko inheritance paid attention to his new «vision» of the Ukrainian peasantry of Naddniprianschyna. Vynnychenko was among the first ones who described peasantry quite differently than it had ever been presented before. Having a creative personality, being a patriot, a man of his time, he left aside existent populist-conditional character of a village, described divisions and deformation of old style of life, showed service in a gentlemen court as a transitional period from a corvee to relatively free life, presented reforms and tendency of evolution from Ukrainian agrarian patriarchal mode («calmness») to capitalization and modernisation («proletarianization»).*

Conclusion. *This article is based on studies of V. Vynnychenko's works (particularly stories «Student», «Soldiers», «Maloros-european» «Next to the machine» and others), explored his ideas of rural part of the Ukrainian society and favourable attitude toward farmer-workers, discovered the aspect of social inequality in villages and transformation of Vynnychenko's views on peasantry in the conditions in time of growth of people's dissatisfaction (1902) and First Russian revolution in 1905.*

Key Words: *intellectual ideas, intelligence, peasantry, interpretation.*

Одержано редакцією 19.04.2017
Прийнято до публікації 31.05.2017

УДК 94(497.2)«1939/1945»

ШПАК Маріанна Олександрівна,
аспірантка кафедри всесвітньої історії
та міжнародних відносин
Запорізького національного університету
e-mail: rusalkamari4ka@gmail.com

ПОЛЕМІЧНЕ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ШОА В БОЛГАРІЇ: КОМУ НАЛЕЖИТЬ РОЛЬ РЯТІВНИКА?

У статті з'ясовано особливі риси історії явища Голокосту в Болгарії. Розглянуто ключові етапи планування остаточного вирішення «єврейського питання» і причини зупинення цього